

een bijzonder aardig figuur in een aquarium, met hun lichte kleuren waartegen de zwarte punten van de scharen scherp afsteken. Nog een typisch verschil van de Noordzeekrab met de strandkrab is er een dat in den naam reeds gegeven is, de Noordzeekrab leeft graag in diep water terwijl de strandkrab vaak het water verlaat, en zich boven water heel goed thuisvoelt. Eigenaardig is dat de strandkrab er een soort luchtademhaling op na houdt. Zit hij even onder het oppervlak van het water, wat hij graag doet, dan steekt hij met regelmatige tusschenpoozen van ongeveer vijftien seconden het voorste gedeelte van zijn kopborststuk boven water zoodat de openingen aan de onderzij van zijn pantser die tot de kieuwholten toegang geven boven water komen, hij zit dan een beetje te sputteren en belletjes te maken, en duikt daarna weer onder. Dit nam ik herhaaldelijk waar, in aquaria met goed zuurstofhoudend water waar ook op den bodem krabben leefden, zoodat de krab het dus niet als noodmaatregel behoefde te doen omdat het water bedorven was. Van de Noordzeekrab nu zag ik het nooit, die komt niet boven water als het niet noodig is. En laat ik nu dit gebabbel maar weer staken, tot een volgenden keer.

Haarlem, September 1926.

J. D. MULDER, med. stud.

HOE ONZE VRIJE VOGELS OP AFSTAND TE KENNEN.

WAT heb ik niet jarenlang getoed en op m'n eentje geploeterd, vóór ik een beetje weg wist met de vrije vogels van ons strand. Zonder voorlichting, zoo goed als zonder boeken, leek het haast onmogelijk om achter de namen van al die heerlijke, zoo verschillend bevederde schepselen te komen, die in zoo hooge mate bijdragen tot de verlevendiging van onze stranden en duinen. Soms werd het me bijna te machtig, werd ik er haast tureluurs van en keek dan in een paar dagen niet naar ze om; maar dat duurde nooit lang. Steeds weer werd ik getrokken door die heerlijke verscheidenheid van geluiden, lijnen en bewegingen en nu ben ik wel heel dankbaar, dat ik doorgezet heb. En hoewel ik er nog steeds van overtuigd ben, dat dit jarenlang sjouwen, steeds maar kijken, opteekenen, gissen, vergelijken, schrappen en eindelijk met zekerheid vaststellen *je* manier is om er goed achter te komen, vind ik het toch heel jammer, dat velen, die toch ook wel vol belangstelling zijn voor al dat vogelbeweeg langs ons zoo gemakkelijk te bereiken strand, door die eerste, dus grootste moeilijkheden worden afgeschrikt en zoodoende hun leven lang blijven gespeend van een groot, zoo gezond en volkomen onschadelijk, onzelfzuchtig genot, dat ik nu reeds zoovele jaren heb gesmaakt.

Het volgende is nu een poging om nieuwelingen de eerste schreden in de vogelsport wat lichter te maken; ik maak geen aanspraak op eenigerlei wetenschappelijke verdienste; mijn krabbels zijn geen goede of zelfs maar eenigszins juiste teekeningen; ik poog alleen weer te geven wat mij op grootere of geringere afstand opviel als kenmerkend voor de soort.

Laten we dus beginnen met

ONZE MEEUWEN

een familie, die wel in alle jaargetijden verschillende leden voor ons prisma brengt.

O ja, een prisma. Vogelsport, zooals ik die opvat en beoefen, kan een van de goedkoopste ontspanningswijzen zijn, die men zich denken kan. Maar een goede prismakijker hoort er eigenlijk wel bij. Nu behoeft ge daarmee niet direct te beginnen, maar als ge u een paar maanden werkelijk hebt toegelegd op „vogelsport”, dan zult ge spoedig het verlangen niet kunnen bedwingen er nog wat meer van te zien, het fijne er zooveel mogelijk van te weten te komen en ge zult stellig wel over de uitgaven voor een goeden prismakijker heen stappen. Met een 35 gulden komt ge al een heel eind; 't is een instrument voor uw leven en behalve voor vogelwaarnemingen ook bij allerlei andere gelegenheden nuttig te gebruiken.

Die meeuwen hebben 't me in 't begin al heel lastig gemaakt. Maar daar schaam ik me niets over, want er zijn er wel, die zelfs met behulp van heel uitvoerige boeken, met mooie platen en aan de hand van veel opgezet materiaal uit musea of andere collecties, er in 't vrije veld nog niet zoo heel veel van terecht brengen.

Nu maken die meeuwen 't ons ook wel heel lastig. Er zijn er bij, die in hun eerste kleed maar weinig lijken op hun vader of moeder en die je haast geen tijd laten om met dat, laat ik maar zeggen, eerste „vliegkleed” kennis te maken; die 't na een paar weken al weer verwisselen voor 't tweede vliegkleed, dat vrij belangrijk van 't eerste afwijkt; die een paar jaar lang elken zomer en winter 't een of ander verwisselen om er pas na 3 of 4 jaar als een toonbaar exemplaar der soort uit te zien. En dan permitteeren de volwassen vogels zich nog de weelde om geregeld 's zomers en 's winters een nieuw en ten opzichte van elkander soms vrij belangrijk verschillend costuum aan te trekken. En als ze met dat „omkleeden” juist bezig zijn, b.v. nog gedeeltelijk 't jeugd- en reeds voor een deel 't volwassen kleed aan hebben, dan krijgen we wel eens iets voor den kijker, dat moeilijk thuis te brengen is. Maar dan komen er voor den rijperen „vogelaar” wel allerlei hulpmiddelen bij en een daarvan, dat men in geen enkel boek ooit zal vinden omschreven, een middel dat mij persoonlijk altijd van heel veel waarde bleek, dat is, lach niet, hun gezicht. De uitdrukking van een vogelgezicht is werkelijk iets heel bijzonders. Als ge aan paardensport of hondensport gedaan hebt, zult ge dit niet zoo gek vinden. Een kenner van b.v. Dobbermann Pinschers om eens een ras te nemen, waarvan alle koppen gelijk geteekend zijn, ziet aan 't gezicht van een hond of hij met een manlijk of vrouwlijk, volwassen of jong exemplaar heeft te doen. Ik heb op een tentoonstelling wel eens een overigens prima hond door den keurmeester zien achteruitstellen, omdat dit vrouwtje een manlijken kop had.

Verschillende vogelsoorten, hoe nauw ook verwant, hebben verschillende gezichts-uitdrukkingen en zelfs de individuen van één soort verschillen daarin onderling. Ik vind 't heelemaal niet onmogelijk, dat de vogels elkaar aan hunne gezichten kennen, precies zooals wij menschen dat toch ook doen.

Maar nu onze meeuwen. Laat niemand zich door de opsomming van al die meeuwen-kleedjes laten afschrikken om 't eens ernstig met ze te probeeren. 't Is heusch zoo moeilijk niet als 't eerst lijkt en als ik nu eens die heele familie in gedachten de revue laat passeeren, lijkt 't me zelfs vrij gemakkelijk. Als je maar weet hoe te beginnen. Dat wist ik nu indertijd juist niet.

Daar heb je nu de *Kokmeeuw*. Een heel hoog percentage van de meeuwen, die we te zien krijgen, in sommige jaargetijden en op bepaalde plaatsen dikwijls 100 %, zijn kokmeeuwjes. Sla je nu een paar boeken op met uitvoerige beschrijvingen, vergelijk je die met de beschrijvingen van andere meeuwen, let je op grootte, kleur van snavel en pooten, de donkere kop in den zomer, de zwarte kopvlekjes in den winter, de zwartgebande staart van de jongen, enz., dan vindt je allemaal dingen, die je ook vindt bij 2, 3 of meer andere soorten; en dan nog al die overgangskleeden.

Maar er is één prachtkenmerk, waaraan de vliegende kokmeeuw altijd te herkennen is, in alle jaargetijden, op alle leeftijden, en ik zou haast zeggen *op elken afstand*. Dat is de vleugelboeg, waarmee ik bedoel de geheele voorkant van den uitgespreiden vleugel. Die vleugelboeg nu is bij ons kokmeeuwje over een aanzienlijke breedte van de bovenkant sneeuw wit. Die breede witte „spaan” steekt altijd, bij zonneschijn of nevel, zelfs in 't schemer van de vroege winteravonden, als de hongerige kokjes nog lang na zonsondergang boven onze grachten of vlak voor de kust kunnen rondfladderen, opvallend sterk af tegen de rest van den bovenvleugel, die bij de oude vogels mooi blauwgrijs, bij de heel jonge (eerste vliegkleed) warm goudbruin gevlekt, bij de oudere jongelui grauwig blauw, donkerbruin geband is. Onder welken hoek, en op welken afstand ge nu een kokje ook moogt zien vliegen, hij zal u altijd wel even een blik op z'n bovenvleugel veroorloven en met die sneeuw witte spaan u z'n indentiteit toewuiven. Alleen dit: de jonge kokjes dragen bovendien nog in die witte spaan het kenmerk van hun jeugd, n.l. op elke vleugel twee groepjes donkere (alles wat goed donker is lijkt buiten zwart) dekveertjes; bovendien loopt de breede bruine band boven op den middenvleugel tot aan den voorkant door, juist op de plaats waar de breede witte „spaan” overgaat in het smalle witte vleugelrandje,

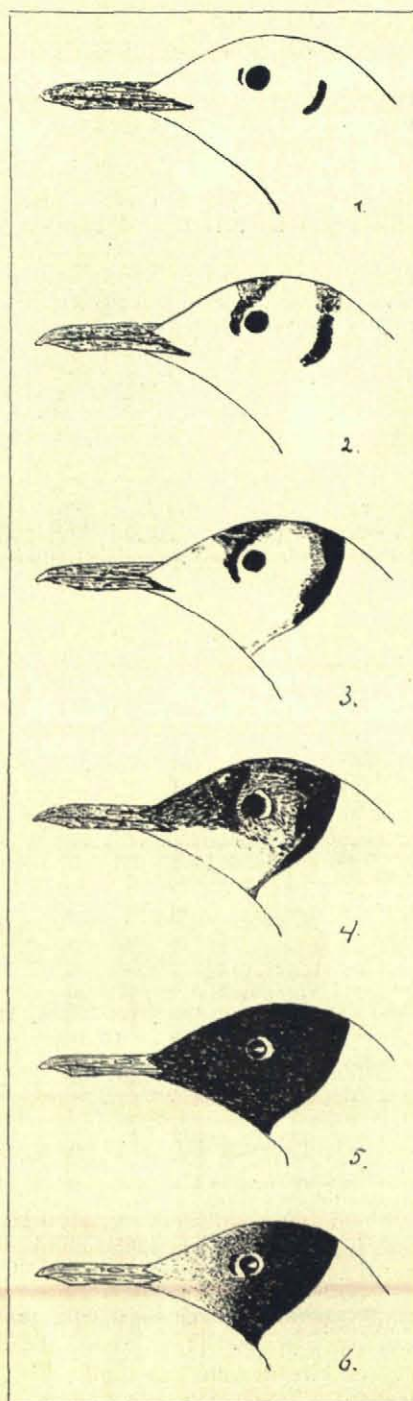
dat ook zoovele andere meeuwsoorten bezitten. Daardoor ziet een jonge kok, die recht op je af komt vliegen, niet te laag onder 't horizontale vlak van je oogen, er bijzonder bont, harlekijnachtig uit.

Omdat 't tegen den winter gaat, nemen we maar eerst den volwassen vogel in winterkleed. Het mooist kunt ge ze waarnemen als ge een oogenblik blijft staan op een brug, waar ze geregeld gevoerd worden en als er dan een helder zonnetje schijnt, maar ook dan alleen, kunt ge zien wat een prachtig bloedroode snavel en pootjes de kokjes hebben. Dat is zoo'n prachtige, sprekende en krachtige kleur, dat het me altijd weer verwondert, dat je daar onder minder gunstige belichting absoluut niets van ziet. Datzelfde geldt bij bijna alle vogelsoorten ook voor andere kleuren. Op een afstand onderscheiden we aan het vogelkleed, vooral met het ongewapende oog, niet veel anders dan partijen van meerdere of mindere lichtsterkte en de aandoeningen op ons oog worden allerlei schakeeringen van wit door grijs tot zwart. De contrasten dezer partijen vormen dan de „teekening” van het vogelkleed, één van de dingen, waar op we bij onze „vliegbeelden” vooral moeten letten om de soort vast te stellen. Dit heeft al weer een voordeel, n.l. dat de heel talrijke kleurenblinden onder ons zoo goed als niet gehandicapt zijn bij de beoefening van deze vogelsport. Let eens op den vorm van de sneeuw witte staart; nu eens als recht afgesneden, dan weer bij een wending, mooi waaivormig gerond. Wat is dat meeuwenblauw op rug en vleugels van een ongelooflijke fijnheid; je leest wel van zilvergrijs, blauwgrijs, 'k meen zelfs van Parijsch blauw, maar dat zegt allemaal niets; 't is zuiver kok-meeuwenblauw, en anders niets. Probeer eens uit te maken (en dat valt bij die snel wiekende vogels niet mee), hoe 't verloop is van de zwarte randen achter aan de vleugelpunten en als ge heel scherp ziet, ontdekt ge misschien, dat er voor langs die witte spaan nog een fijn zwart lijntje loopt, dat het witte gedeelte juist zoo scherp tegen de lichte lucht doet afsteken.

Ziet ge aan den kant een paar kokmeeuwjes zich op den vasten bodem bewegen, om daar 't een of ander hapje elkaar voor den neus weg te kapen, dan pas zal u de slankheid van dit meeuwje opvallen; maar wat bepaald kenmerkend is voor de soort, dat is de bijzonder slanke, lange hals met het fijne jufferskopje er op. En probeer nu niet de kopteekening van 't dier te onthouden, om daaraan de soort te herkennen, maar prent u terdege de typische uitdrukking van z'n gezicht in 't geheugen, welke van die bijzondere teekening niet zoo erg afhankelijk is. Wat nu de teekening betreft heb ik nu al twee jaar achtereen m'n eerste (oogenschoonlijk) zwartgekopte zwartkopmeeuw merkwaardiger wijze aangetroffen op St. Nikolaas. Dat heeft me zóó gefraspeerd, dat ik nu bezig ben voor het gehele jaar een overzicht te krijgen van de percentages der verschillende kop-typen; daarbij sluit ik de jonge, nog niet tweejarige exemplaren uit, want die gedragen zich weer wat anders bij 't omwisselen van hun kapsel.

Daar zal ik nog wel een paar jaar prettig door worden bezig gehouden, maar iets over 't snelle verloop van die kopteekeningwijziging wil ik nu al vast meedeelen. Als we de schetsjes nummeren van boven naar beneden, dan trof ik aan op 6 Dec. 1925. No. 1 normaal, no. 2 $\pm 10\%$, no. 3, 4—5 $\%$ en no. 4 als een heel vroege geschat op $1/10\%$. En nu het ontzettend snelle verloop: Op 6 Jan. 1926, dus precies een maand later, waren m'n schattingen: no. 1 2—3 $\%$ (dus van normaal geworden tot groote uitzonderingen) no. 2 normaal, no. 3 $\pm 10\%$ en no. 4 nog vrij weinig, $\pm$ even veel als no. 1, dus 2—3 $\%$. Men mocht verwachten, dat als er op 6 Dec. al typen 4 te vinden zijn, we een maand later wel een volkomen uitgekleurd type no. 5 zouden vinden. Ik slaagde hierin echter pas veel later. Inderdaad dragen de kokjes hun volmaakte bruielofskop maar heel kort; hoe kort, dat weet ik nog niet precies, maar in Juli beginnen ze alweer te verkleuren (zie type 6) en op 12 Augustus trof ik al weer vrij veel types no. 1 aan. In September bleek het mij niet meer mogelijk types 5 of zelfs maar 6 te vinden, maar daar moet ik volgende jaren nog wat meer naar zoeken. Wie doet er mee?

Als jongens noemden we in Friesland alles wat meeuw was „zeevogels”; maar 't kokje is dat eigenlijk niet. Heel veel jongen komen ter wereld ver van zee. Hun eerste vliegkleed, althans zoo lijkt 't mij, dragen ze maar heel kort, een kwestie van dagen, misschien niet eens van weken. Heel veel van die eerste vliegkleeden krijgen we niet te zien, maar voor en na in Juli, krijg ik een kokje in den kijker, (en dan naar mijn zin nooit lang

Kokmeeuw-winterrui.

genoeg) dat nu bijna niets gemeen heeft met 't uiterlijk van z'n ouwelui. In een mijner aantekeningen, gemaakt na zoo'n ontmoeting, lees ik:

„Dat is wel heel mooi, dat eerste vliegkleed; zóó is het kokje een heel bonte vogel, vooral van boven gezien. Maar heel weinig wit vertoont die bovenkant, n.l. aan de in een zwarten band eindigende staart (achter dien zwarten staartband komt nog een heel smal, moeilijk waar te nemen witachtig randje) en op de met twee opvallende kleine groepjes zwarte dekveeren onderbroken vleugelboeg (de witte spaan, hierboven genoemd). Zwart of bijna zwart is nog een gekartelde band langs den achterrand der vleugels, die naar de romp toe grauer wordt, terwijl een zwartachtig bandje over 't achterhoofd loopt. De hoofdkleur echter, n.l. die van den geheelen rug en nek en een heel breede band, die zowat den geheelen middenvleugel beslaat, is van een buitengewoon fraai warm goudbruin. De witachtige ring in den nek valt niet erg op, die scheidt juist even de zwarte achterhoofdsband van den bruinen achternek. De totaal indruk is dus: een in hoofdzaak goudbruin meeuwtje.”

Maar als deze jonge vogels een paar weken later naar onze stadsgrachten komen afzakken, hebben ze al hun tweede vliegkleed aangetrokken. Het bruin heeft niet alleen die heel mooie goudglans verloren, maar heeft zich ook beperkt tot een geringer aantal veertjes, wel in hoofdzaak nog dezelfde teekening vormend, maar de middenrug en 't grootste gedeelte der vleugels heeft al 't meeuwenblauw van de oude vogels aangenomen, zoodat men in deze dieren al veel gemakkelijker de kokmeeuwjes ontdekt. Geleidelijk gaat dit proces nu verder, bij 't eene individu weer veel sneller dan bij 't andere en tenslotte onderscheiden de jongelui zich nog in hoofdzaak van de rijpe vogels door den zwarten band aan den staart. Ook zijn snavel en pooten niet zóó mooi rood, maar dat is moeilijk uit te maken en de kopteekening? Daar moet ik nog wat meer op letten, maar als ik denk aan al mijn typen (met de daartusschen gelegen overgangen) bij de volwassen vogels alleen, dan lijkt me dat een vrij onzeker kenmerk.

Als ik nu zei, dat de kokmeeuw eigenlijk geen echte zeevogel is, dan bedoel ik daarmee alleen, dat hij niet van de zee afhankelijk is. Hij broedt graag in graslanden, overwintert veel aan de midden Europeesche meren, langs rivieren, boven stadsgrachten en langs de kusten. Hij voedt zich graag met insecten en wormen, neemt, zooals ieder weet, brood en tafelafval voor lief, vischt alles wat in 't water drijft en verteerbaar is op, maar is zeer bepaald toch geen vischvanger, ofschoon wel als hij de kans krijgt vischeter; immers hij kan niet duiken. Als ik dan ook soms voor onze kust een baan van

visschende kokjes voor de kust zie, alleen vanaf een hoogen duintop door een zeer goeden kijker te onderscheiden, een baan van kilometers lang, waarin de individuen dicht opeen als zilveren vischjes opblinken tegen de blauwe lucht en ik hun aantal op tientallen van duizenden schat, dan staat het voor mij vast, dat zich daar hoeveelheden vischjes ophouden, zóó ontzettend groot, dat ze dicht tegen elkaar gedrongen geen gelegenheid hebben snel naar diepere lagen te duiken, of, dat ze achtervolgd door roofvisschen hun heil zoeken in die opperste lagen en daardoor bij duizenden ten prooi vallen aan de wel behendig vliegende, maar toch heel onhandig op 't water neerstrijkende kokmeeuwte. Zulke waarnemingen doe ik echter maar heel zelden. De kokmeeuw hoort op de open zee niet thuis. Tijdens een lange zeereis zal men ze niet licht ver van de kust aantreffen, ook niet bij mooi weer. Daar hebben ze niets te zoeken.

Bang voor de open zee zijn ze echter lang niet. Dezen zomer trof ik voor Hoek van Holland op ongeveer 20 K.M. uit de kust een kokje aan in z'n eerste vliegkleed; 't beestje had misschien pas 2 of 3 dagen te voren z'n eerste vleugelslagen gedaan; maar sterker: in Vera Cruz aan de Golf van Mexico en op 't eiland Barbados zijn twee kokmeeuwen bemachtigd, die in Rossitten (Kurische Nehrung, Oostzee) geringd waren.

(Wordt vervolgd).

G. J. TIJMSMA, Den Haag.

BOEKAANKONDIGING.

Prof. Dr. A. van Veldhuizen. Met zes Zintuigen de Natuur in. Uitg. J. H. Kok te Kampen. z. jaart.

Eene serie voordrachten van den bekenden Groningschen Hoogleraar in de Theologie, uitgewerkt tot een boek van 250 bladzijden. De schrijver is bij onze lezers en bij vele anderen in den lande misschien meer bekend als enthousiast natuurliefhebber en natuurbeschermer dan als Theologie-professor.

In dit boek blijkt, hoe die twee kwaliteiten van den beminnelijken Heer van Adderhorst onscheidbaar vereenigd en geheel harmonisch samengegroeid zijn. In een ongelooflijke rijkdom van kleine eigen waarnemingen in de natuur, getuigt de liefdevolle waarnemer met open oog voor alle kleine gebeuren in de levende natuur; in de overstelpende menigte navertelde gegevens en aanhalingen, in de op verrassende wijze te pas gebrachte citaten en vergelijkingen uit de Bijbel, de belezen literator en geleerde theoloog. Het geheel maakt, ook als boek gelezen, de indruk van een onuitputtelijke welbespraaktheid; het is n.l. geheel in spreekstijl, een voordracht gebleven.

De indeeling naar de verschillende zintuigen is een origineele wijze van rangschikking en groepeerling van de eindeloze gevarieerdheid van het dagelijksch gebeuren in de wereld van planten en dieren om ons. Het zesde zintuig, is dat voor „de andere waarneming, het voertuig des geloofs.”

J. Hs.

Bengt Berg. Mit den Zugvögeln nach Afrika (3e druk).

Bengt Berg. Mein Freund der Regenpfeifer (3e druk).

Bengt Berg. Abu Marküb.

Verlag von Dietrich Reimer in Berlin. Gebonden f 5.70.

Duitsche vertalingen uit het Zweedsch. Reisverhalen en jachtverhalen van de jacht met de camera naar Afrika en naar Lapland, om er de wilde dieren in de natuur te filmen; rijk geïllustreerd met dierenfoto's en landschapopnamen. Daar zijn er in de laatste jaren zoo-veel van verschenen; Amerikaansche, Engelsche, Zweedsche, Duitsche, Belgische. Na Schillings' Mit Blitzlicht und Büchse trekken die niet meer zoo de aandacht, al geven sommige mooier foto's, andere meer afbeeldingen van zeldzame diersoorten in grooter verscheidenheid, nog andere schrikwekkende onthullingen van 't uitmoorden en wegslinken van interessante diersoorten. Maar deze drie boeken van Bengt Berg zijn iets heel anders, iets heel bijzonders! Wie ze doorbladert om de prachtige foto's te bekijken en hier of daar toevallig begint te lezen, zal ze in een adem uitlezen. Ze boeien niet zoozeer door